

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME‘YORLARI, GIGIYENA
NORMATIVLARI**

**MAKTAB DAFTARLARIGA QO‘YILADIGAN
GIGIYENIK TALABLAR**

**O‘zbekiston Respublikasining
0270-09- sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME’YORLARI, GIGIYENA
NORMATIVLARI**

«TASDIQLAYMAN»

**O‘zbekiston Respublikasining
Davlat bosh sanitariya vrachi**

_____ B.I. Niyazmatov

14-oktabr 2009 yil

**MAKTAB DAFTARLARIGA QO‘YILADIGAN
GIGIYENIK TALABLAR**

**O‘zbekiston Respublikasining
0270-09- sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

Yozuv o'quv materialini qog'ozda aks ettirishning asosiy usullaridan biri bo'lib, ta'lim muassasasida va uyda o'quv faoliyatining asosiy turi hisoblanadi.

Yozish jarayoni ko'rish a'zolarining zo'riqishi bilan bog'liq bo'lib, bu ko'p jihatdan daftarlarning sifatiga bog'liq: qog'oz turi, chiziqlarning shakli, bosmaning intensivligi va bir xilligi, rangi va boshqa bezak elementlari. Kichik maktab yoshidagi bolalar uchun nashrning sifati ayniqsa muhim, chunki ularning ko'rish qobiliyati xususiyatlari va yozish ko'nikmalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi tufayli yozish jarayoni o'z-o'zidan qiyin va charchatuvchi bo'ladi.

I. Qo'llanish sohasi va umumiy qoidalar.

1.1. Ushbu sanitariya qoidalar va me'yorlari (bundan keyin sanitariya qoidalar deb yuritiladi) O'zbekiston Respublikasining "Davlat sanitariya nazorati to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2009-yil 18-avgustdagi 234-sonli qarori asosida ishlab chiqilgan, O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunining

1.2. Ushbu sanitariya qoidalar o'quvchilar organizmining ko'rish a'zolari, tayanch-harakat tizimi, yurak-qon tomir tizimi kasalliklarining oldini olishga qaratilgan.

1.3. Sanitariya qoidalar maktab daftarlari va amaliy qo'llanmalarining og'irligi, shrift bezagi, bosma sifati va poligrafiya materiallariga qo'yiladigan gigiyenik talablarni belgilaydi.

1.4. Sanitariya qoidalar O'zbekiston Respublikasining butun hududida amal qiladi va turli yoshdagi o'quvchilarga mo'ljallangan maktab daftarlari qo'yiladigan majburiy sanitariya-gigiyena talabi hisoblanadi.

1.5. Ushbu sanitariya qoidalar talablariga rioya etish mulkchilik shaklidan qat'i nazar, noshirlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi fuqarolar, yakka tartibdagi tadbirkorlar va yuridik shaxslar uchun majburiydir.

1.6. Me'yoriy hujjatlar (davlat va tarmoq standartlari) nashrlarga qo'yiladigan gigiyenik talablarni tartibga solish va ta'minlash qismida ushbu sanitariya qoidalariga zid bo'lmasligi lozim³.

1.7. Maktab daftarlari foydalanishga faqat ularning mazkur sanitariya qoidalariga muvofiqligi to'g'risidagi sanitariya-epidemiologiya xulosasi mavjud bo'lgan taqdirdagina ruxsat beriladi.

1.8. Ushbu sanitariya qoidalar bajarilishi ustidan davlat sanitariya-epidemiologiya nazoratini O'zbekiston Respublikasi davlat sanitariya-epidemiologiya xizmati muassasalari amalga oshiradi.

II .Umumiy talablar

2.1. Daftarlari sanitariya-gigiyena xulosasi mavjud bo'lgan taqdirda belgilangan tartibda tasdiqlangan namuna-etalonga muvofiq tayyorlanishi shart.

2.2. Maktab daftarlari va praktikumlar blokini tayyorlash uchun og'irligi 80 g/m² (1-sinf o'quvchilari uchun) va 70 g/m² (boshqa yosh guruhlari uchun) bo'lgan, oqlik ko'rsatkichi 74-88%, shaffofligi 84% dan kam bo'lmagan (yozuv va ofset) qog'ozi ishlatiladi.

2.3. Chiziqlarning joylashuviga qarab, quyidagi turdagi yuzalar belgilanadi:

- bitta gorizontaal chiziqli;
- ikkita gorizontaal chiziqli;
- kam uchraydigan qiya chiziqli ikkita gorizontaal chiziqqa;
- o'lchami 5x5 mm bo'lgan katakka;
- o'lchami 7x7 mm bo'lgan katakka.

2.4. Chiziqlar tavsifi va maydon o'lchamlari (yuqori, pastki, yon) 1-jadvalda ko'rsatilgan.

1-jadval.

Ko'rsatkich nomi	Chiziq turlari uchun me'yor				Ruxsat etilgan og'ishlar
	1	2	3	4	
sahifadagi qatorlar soni	23	26	14	14	-
qatorlar balandligi, mm	-	-	5,0	5,0	±0,1
qatorlar orasidagi masofa					+0,1 (jami)
mm	8,0	7,0	8,0	8,0	2,0 mm dan ortiq bo'lmasligi kerak)
qiya chiziqning qiyalik burchagi, gradus	-	-	-	75,0	+2,0
qiya chiziqlar orasidagi masofa (qator chizig'i bo'ylab), mm		-	-	27,0	+2,0
maydon kengligi, mm					
yuqori	16,0	16,0	13,0	13,0	+3,0
pastki	13,0	14,0	12,0	12,0	+6,0
yon	20,0	20,0	20,0	20,0	+3,0

Eslatma: Matematikaga oid mashq daftarlari va amaliy mashg'ulotlar uchun daftarlarda pastki va yuqori maydonlar chegaralanmaydi. Yon maydon kengligi - 20 mm, ruxsat etilgan og'ish - +/- 3 mm.

2.5. Satr va kataklarni hosil qiluvchi chiziqlar qalinligi 0,2-0,4 mm bo'lishi kerak. Yon maydon chizig'i qalinligi - 0,3-0,5 mm.

2.6. Asosiy yo'naltiruvchi chiziqlarning rangi binafsha, yashil, havo rang, kulrang yoki qora bo'lishi kerak. Yon maydon chizig'ining rangi qizil. 1-sinf daftarlari qora rang chiziqlardan foydalanishga yo'l qo'yilmaydi.

Yon maydonning notekis chizilishiga va bosmaning turlicha

to'yinganligiga yo'l qo'yilmaydi.

2.7. Daftarlarning muqovasida kinofilmlar, multfilmlar, kompyuter o'yinlari va shu kabilardagi qahramonlarning tasvirlarini joylashtirishga yo'l qo'yilmaydi. Muqovaning 1- va 4-betlariga Xalq ta'limi vazirligi organlari bilan kelishilgan holda ma'lumotnoma materialini joylashtirish mumkin.

2.8. Qora bo'yoqda matn bosishda matn tasviri elementlari va qog'ozning optik zichliklari orasidagi farq 0,7 dan kam bo'lmasligi kerak.

Belgilarning noaniq ("yirtilgan") chiziqlar bilan bosilishiga yo'l qo'yilmaydi.

2.9. Daftar muqovasida ishlab chiqaruvchi korxona nomi va daftar varaqlari soni ko'rsatilishi shart.

2.10. Shprotlardagi gorizontal chiziqlar bir-biriga to'g'ri kelishi lozim.

Yaqin joylashgan chiziqlar orasidagi eng katta farq 2,0 mm dan oshmasligi kerak.

III. Daftarlarning gigiyenik tasnifi.

Maktab daftarlari vazifasiga ko'ra quyidagilarga bo'linadi:

- 1) 1-sinf uchun ish daftarlari;
- 2) 2-, 3- va 4-sinflar uchun ish daftarlari;
- 3) Amaliyot daftarlari:
 - a) "Yozuv daftari" (1-sinf "Alifbo" darsligiga ilova);
 - b) "Matematika daftari" (1-sinf "Matematika" darsligiga ilova);
 - v) Husnixat daftari (1-4-sinflar);
- 4) Umumta'lim maktablari uchun ish daftarlari, shu jumladan umumiy daftarlar.

IV. 1-sinf daftarlari qo'yiladigan gigiyenik talablar.

4.1. 12 varaqli yozuv daftarlari qatorlar orasidagi masofa 8 mm bo'lgan, kengligi 5 mm li ikki gorizontal chiziqli chiziqlar ishlatiladi. Harf qiyaligini belgilovchi qiya chiziqning burchagi 75° , satr chizig'i bo'ylab qiya chiziqlar orasidagi masofa 27 mm bo'lishi kerak.

4.2. Matematika ish daftarlari katak o'lchami 7×7 mm bo'lishi kerak. Ruxsat etilgan chegaraviy og'ish $\pm 0,1$ mm.

V. 2-, 3- va 4-sinf daftarlari qo'yiladigan gigiyenik talablar.

5.1. 2-sinf o'quvchilarining yozish uchun mo'ljallangan ishchi daftarlari tagida chiziqlar ishlatiladi: gorizontal chiziqlar orasidagi masofa 5 mm, chiziqlar orasidagi umumiy masofa 8 mm bo'ladi. 3-4-sinf o'quvchilari uchun - yo'naltiruvchi chiziqlar orasidagi masofa 7 mm bo'lgan bitta gorizontal chiziq

ishlatiladi.

5.2. Matematika ishchi daftarlarida katak o'lchami 5x5 mm bo'lishi kerak. Ruxsat etilgan og'ish chegarasi - +/- 0.1 mm.

VI. Amaliy mashg'ulotlarga qo'yiladigan gigiyenik talablar.

6.1. 1-sinf uchun yozuv daftarlariga qo'yiladigan gigiyenik talablar.

Yozuv daftari - o'quv yilining birinchi yarmida o'quvchining o'quv fanini mustaqil o'zlashtirishiga ko'maklashadigan, individual ishlash uchun mo'ljallangan yozuv bo'yicha o'quv qo'llanma.

6.1.1. 1-jadvalga muvofiq chiziqlar ishlatiladi.

6.1.2. Yozuv daftarlarining hajmi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan tasdiqlangan o'quv dasturiga bog'liq bo'lib, nashrning vazni 120 grammdan oshmasligi kerak.

6.1.3. Muqova uchun polimer qoplamali muqovalash materialidan foydalanishga ruxsat etiladi.

6.1.4. Harflar va ularning elementlarini tasvirlash uchun uzluksiz yoki punktir chiziqlar, shuningdek, yozishda qo'l harakatining yo'nalishini ko'rsatuvchi strelkali ko'rsatkichlar tavsiya etiladi.

Harflar namunalari va ularning elementlarini tasvirlash uchun nuqtalardan foydalanishga yo'l qo'yilmaydi.

6.1.5. Quyidagilarni qo'llash taqiqlanadi:

bosma harflar va bosma matn;

sahifada birdan ortiq rasm (rasmni sahifaning yuqori o'ng yoki chap burchagiga, harf namunalari yoniga joylashtirish lozim) - yozish uchun mo'ljallangan joylarda rangli va kulrang fon;

teskari (oq fonda qora) shrift.

6.1.6. Yozuv daftarlarida yon hoshiya ortida topshiriq tugaganligi to'g'risida belgi qo'yishga ruxsat etiladi.

6.2. 1-sinf matematika daftarlariga qo'yiladigan gigiyenik talablar.

Matematika daftari - o'quvchilarning individual ishlashi uchun mo'ljallangan o'quv qo'llanma bo'lib, o'quvchining o'quv fanini o'zlashtirish ustida mustaqil ishlashiga ko'maklashadi (o'quv yilining birinchi yarmida qo'llaniladi).

Daftarlar quyidagi guruhlarining savol va topshiriqlarini o'z ichiga olishi lozim:

o'rganilgan materialni takrorlash uchun,

fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun,

olingan nazariy bilimlarni amalda qo'llash uchun. Topshiriqlarni bajarish uchun daftarlarda yetarlicha bo'sh joy qoldirilishi shart.

Rasmlar ko'pi bilan 2 xil rangda bo'lishi mumkin.

Daftarlar darslik bilan birgalikda to'plam holida nashr etilishi lozim.

Katakchalar o'lchami 7x7 mm bo'lishi kerak.

VII. Husnixat daftarlariga qo'yiladigan gigiyenik talablar.

7.1. Husnixat daftari yozuv ko'nikmalarini (xattotlikni) mustahkamlash uchun mo'ljallangan bo'lib, 1-sinfning ikkinchi yarmidan boshlab hamda 2, 3 va 4-sinflarda qo'llaniladi.

1-sinf uchun 4.1-bandga muvofiq, 2, 3 va 4-sinflar uchun esa 5.1-bandga muvofiq chiziqlar ishlatiladi.

Yozuv daftarlarini nashr etish ustidan davlat sanitariya nazorati har bir turdagi daftarlarni gigiyenik baholash maqsadida, ularni nashr etishdan oldin ishlab chiqarish spetsifikatsiyasiga muvofiqligini tanlab tekshirish orqali amalga oshiriladi. Bunda sanitariya-gigiyena ekspertizasi uchun namunalar olinib, model muhitiga (distillangan suvga) zararli moddalar darajasini aniqlash uchun laboratoriya-instrumental tekshiruvlar o'tkaziladi:

Fenol - 0,05 mg/dm³;

Formaldegid - 0,1 mg/dm³;

Qo'rg'oshin - 90 mg/kg;

Rux - 1,0 mg/dm³;

Mishyak - 25 mg/kg;

Xrom (III) va (VI) -60 mg/kg;

Havo muhitiga quyidagi miqdorlardan ortiq bo'lgan holatda:

Fenol-0,003 mg/m³;

Formaldegid-0,003 mg/m³

Asl nusxa-maketni sanitariya-epidemiologik baholashdan o'tkazgandan so'ng, nashrga sanitariya-epidemiologik xulosa beriladi. Daftarlardan namuna olish amaldagi GOST talablariga muvofiq amalga oshiriladi.